

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม(วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันปีใหม่ ชีวิตใหม่ มันก็เป็นสิ่งที่เราคาดหวัง เราตั้งใจ แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไปแล้ว มีราตรีเดียว เหมือนกับหลวงตาท่านพูด มีดกับแจ็ก แต่สมมุติต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าไม่มีสมมุติพูดกัน เราจะอยู่กับสมมุติได้อย่างไร เรามีชีวิตของเราอยู่ เราต้องการความสุข เราต้องการความจริง ถ้าความจริงมันซ่อนอยู่กับความไม่จริง ความไม่จริงนี้ เวลาความไม่จริงบอกว่ามันไม่มี ความไม่จริงมันมีของมันนะ มันจริงตามสมมุติ จริงตามวิมุติเห็นใหม่ แต่บอกสมมุตินี้มันไม่มี มันมีจริงของมันนะ

ถ้ามีจริงของมัน เราเกิดขึ้นมาจริง มันจริงตามสมมุติ เพราะมันเป็นวิกฎะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นสภาวะแบบนั้น วางธรรมและวินัยไว้ เราเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาสอนให้อาษณะตนเอง สอนให้ควบคุมตนเองให้ได้ การควบคุมตนเองเห็นใหม่มันอยู่ที่การฝึกหัด พุทธศาสนา เราศึกษาทางทฤษฎี เราจะเห็นคุณค่าของพระพุทธานุภาพมาก

ฉะนั้นทางวิชาการ ศึกษาทางทฤษฎีแล้วนี้ เราจะเห็นว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์คือพิสูจน์จับต้องสิ่งต่างๆ ได้ จับต้องอารมณ์ความรู้สึก ความโลภ ความหลงต่างๆ มันพิสูจน์ได้ สิ่งทีพิสูจน์ได้มันเป็นวิทยาศาสตร์นะ แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราจะทำให้ชนะความโลภ ความโกรธ ความหลง ของเรามันเป็นอีกกรณีหนึ่งนะ กรณีความเห็นทางวิชาการเราจะเห็นได้ เราจะศึกษาได้ ทางวิชาการเราพิสูจน์ตรวจสอบได้

แต่ขณะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดขึ้นกับหัวใจของเรา เราตรวจสอบมันไม่ทันใจ คูลี เวลาคนเป็นชาวพุทธเราจะเห็นคนๆ นี้เป็นคนไม่ดี คนๆ นี้เป็นคนขี้เหล้าเมายา แต่เขาหยุดของเขาได้ เขาเลิกของเขา นักการพนัน นักเลงหัวไม้ เวลาเขาเลิกขึ้นมา เขาเป็นคนดี ทุกคนจะเห็นว่าสิ่งนี้เป็นความจริงหมดเลย เป็นความดีนะ

ระหว่างความดีกับความชั่วเราเห็นได้ง่ายๆนะ ความชั่วคือสิ่งที่ทำแล้วสังคมไม่พอใจ ทำแล้วมันให้ผลไม่ดีกับเรา แต่ความดีนี่นะ ความดีมันเป็นเรื่องที่ตรงข้ามซะใหม่ พอความดีเป็นสิ่งที่ตรงข้ามเราเห็นเลย ถ้าเป็นคนชั่วทำความดีนี้ พอมันทำชั่วสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ทำความดีสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดี ถ้าเราบังคับของเรา ทางทฤษฎีเห็นได้ชัดเจน

แต่ในทางปฏิบัติละ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งไหนดีและไม่ดี สิ่งไหนดี สิ่งไหนชั่ว เราเข้าข้างตัวเองนะ สิ่งที่เราพอใจของเราว่าเราเป็นความดี เราว่าเป็นความดีนะ แต่เวลาถ้ามันเปรียบเทียบไปถึงว่าดีหรือชั่ว ต้องให้ศีลเป็นเครื่องตรวจสอบ ว่าศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๓

สิ่งนี้เป็นการศึกษาว่า สิ่งใดถ้าข้ามล่วงพ้นจากศีลไปเป็นสิ่งนั้น เป็นสิ่งผิดหมด ถ้าสิ่งผิดหมดเราก็รู้ว่าผิด เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ความดีเห็นใหม่ เรบอกเลยสิ่งนี้เป็นความดี สิ่งนี้เป็นความถูกต้อง แต่ความดีที่เข้มข้น ความดีที่เจือจาง ความดีมันต้องพัฒนาของมันไง นี่ความดีกับความดี แล้วอย่างไรเป็นความจริงละ อะไรเป็นความดี แล้วความดีอย่างไรเป็นความดีที่แท้จริง

ความดีเห็นใหม่ คุณติ ระดับของท่าน ระดับของศีล ระดับของภavana ถ้าเราจะให้ใจของเราพัฒนาขึ้นไป มันต้องมีสิ่งรองรับ ถ้ามีสิ่งรองรับ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลมันเป็นเรื่องกันอยู่แล้ว มันเป็นเรื่องกันไม่ให้ความคิดของเรามันเส่ง่ายไปตามอำนาจของมัน ถ้ามันเส่ง่ายไปตามอำนาจของกิเลสนะ กิเลสตัดหาความทะยานอยาก มันต้องการทะยานอยากไปตามอำนาจตัดหาความทะยานอยากอันนั้น แล้วเราควบคุมอย่างไรละ

สิ่งนี้เป็นความดีใหม่? เราดูของเราว่าสิ่งนี้ไม่ดีเพราะอะไร... เพราะมันให้ผลตอบแทนในความทุกข์กับเรา มันให้ความเราร้อนกับเรา สิ่งนี้เรารู้ว่าไม่ดี แต่คนนอกเขารู้กับเราได้ไหม คนเคียงข้างกับเราอยู่ด้วยกัน นอนอยู่ด้วยกัน ยังไม่รู้เลยว่าคนนี่คิดอย่างไรกับเรา ไม่รู้หรอก

แต่ศาสนาเป็นตัวไปกรองตรงนี้ ไปกรองความคิดของเราจากภายในของเรา ถ้าความคิดจากภายในมันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ถ้ามันจะเกิดขึ้นมาได้ มันต้องมีสติปัญญาของมัน มีสติปัญญากลับกรองของเราเอง ถ้ามีสติปัญญากลับกรองของเราเอง สติปัญญา มันเกิดมาจากไหน สติปัญญามาจากฟ้าหรือ

ศาสนาพุทธศึกษาทางทฤษฎีสอดคล้องเลย เป็นศาสนาแห่งวิทยาศาสตร์ มันพิสูจน์ตรวจสอบได้ พิสูจน์ว่ามันเป็นค่า ให้ค่าทางวิทยาศาสตร์ได้ไง แต่เวลาให้ความรู้สึกกับเรานี้ สัจธรรมความจริงที่เกิดขึ้นมาจากใจ ถ้าสัจธรรมที่เกิดขึ้นมาจากใจนี้ มันเกิดมาจากไหนล่ะ มันเกิดจากความพอใจจากเราก่อนนะ เกิดจากความพอใจของเรา เราพอใจใช่ไหม เราเกิดมานี้ เรามีปัญญาของเรา มีโอกาสเลือกของเรา เราจะไปทางไหนก็ได้

เวลาเราเกิด จิตนี้ไปเกิดบนสวรรค์ ไปเกิดบนอินทร์ บนพรหม จะมีความสุขตลอดเวลา ไปเกิดนรกอเวจีจะมีความสุขทุกข์บีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ความทุกข์บีบคั้น ไฟนรกอเวจีมันจะเผาผลาญอยู่ตลอดเวลา เพราะอำนาจของกรรมที่เราประสบพบอย่างนั้น แต่ถ้าบุญกุศลมันให้เราเกิดในสวรรค์ ในพรหม มันก็มีความสุขตลอดเวลา มันเปลือยเปลือยของมัน

แต่เราเกิดเป็นมนุษย์ล่ะ เพราะเราเกิดเป็นมนุษย์ มันภพกลาง มนุษย์มีร้อน มีหนาว มีสุข มีทุกข์ มันบีบคั้นในใจอยู่ตลอดเวลา ความสุขมันก็มีอยู่ในหัวใจเรานะ ความทุกข์มันก็บีบคั้นเรานะ สิ่งที่บีบคั้นเข้ามาเห็นใหม่ สิ่งนี้มันพิสูจน์ตรวจสอบ เพราะเราเป็นมนุษย์ไง มนุษย์มันขาดอาหารไม่ได้ ต้องการอาหาร ต้องการอะไรต่างๆ

เวลาเป็นเทวดา อินทร์ พรหม เขาเป็นทิพย์ของเขาตลอด สิ่งที่ต้องการ อาหาร เขามือของเขาตลอดเวลา เขานึกถึงอิมได้ตลอดเวลาเลย นรกอเวจีหิวโหยตลอดเวลาเลย แต่ก็ไม่ตายเห็นใหม่ แต่มนุษย์มันมีร่างกาย สิ่งต่างๆ เจริญงาน สัตว์ประเสริฐ มนุษย์ สัตว์ เจริญงานต่างๆ อบายภูมิ เห็นใหม่ สิ่งที่เป็นสวรรค์ อินทร์ พรหมขึ้นไป จิตมันตายมันเกิดของมัน

แต่ในปัจจุบันเราเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์มันมีสิ่งที่บีบคั้น สิ่งที่บีบคั้นจะเตือนเราตลอดเวลา มนุษย์ถึงมีร้อน มีหนาว มีสุข มีทุกข์ ของมันตลอดเวลา แล้วเราจะเลือกสิ่งใดทำไมเราควบคุมใจไม่ได้ล่ะ เพราะมันขาดการฝึกฝน เพราะเราพอใจ เราศึกษาแล้วเราพอใจ เราเห็นได้ ทางวิทยาศาสตร์พระพุทธศาสนาเป็นทฤษฎี เป็นวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ตรวจสอบได้

แต่ขณะที่มันเป็นธรรม รสของธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง แล้วรสของทุกข์มันทุกข์อยู่นี้ มันชนะใหม่ รสของสุขที่มันมาเสพอยู่นี้มันชนะใหม่ มันก็ได้ชั่วคราวทั้งนั้น เพราะ

อะไร เพราะมันเป็นอนิจจัง มันแปรสภาพของมันตลอดเวลา สิ่งนี้มีของมันอยู่ มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มันมีของมันอยู่แล้ว แต่เพราะเรามีสติปัญญาขึ้นมา เรามายับยั้งของเรา เรามาฝึกฝนของเรา

เราจะบอกว่า เพราะเราพอใจ เราถึงต้องมานั่งสมาธิ มาภาวนากัน มาทำบำเพ็ญเพียรกัน เพราะเราพอใจใช่ไหม พอเราพอใจแล้วมันทุกข์ใหม่ล่ะ มันพอใจขนาดไหนมันก็ทุกข์ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันโดนด้อนเข้าสู่ที่จนมุม เพราะกิเลสเห็นใหม่ คุณ ถ้าเราพอใจของเรา เราจะเพลิดเพลินในชีวิตของเรา เราก็พอใจของเรา แต่ผลของมันคือ คอตกทั้งนั้นล่ะ

ผลของมัน ชีวิตมันร่วงไป ร่วงไปนะ วันคืนร่วงไปนะ ชีวิตมันต้องมีพลัดพรากที่สุด เราต้องตายไปนะ พอคิดถึงความตาย เราต้องเดินทางไกล เราต้องตาย ต้องเวียนไป เราก็มีความกังวลใจแล้ว เพราะอะไร เพราะเราปล่อยชีวิตไปตามอำนาจ ไปตามความพอใจของเราละ แต่ถ้าเราเห็นว่ามันเป็นโทษ เราถึงจะฝืนมันใช่ไหม นี่เราพอใจ เราถึงปฏิบัติ มันเป็นทุกข์ใหม่

ชีวิตประจำวันมันก็ทุกข์อยู่แล้ว แต่ในการจะประพฤติปฏิบัติ มันไปได้แย้งกับกิเลสตัดหาความทะยานอยาก กิเลสตัดหาความทะยานอยากมันฉลาดมากนะ เวลามันบอก เราจะเป็นคนดี เราจะทำคุณงามความดี มันก็ให้ทำตามอำนาจของกิเลสไง ให้ทำแล้วสัมผัสได้ ไปทดสอบ

แต่จะเอาจริงเอาจริงขึ้นมามันก็ได้แย้งนะ พอจะเอาจริงขึ้นมาเพราะเอาจริงเอาจริงนี่คือการจะไปต่อสู้กับมันไง เพราะทุกคนเข้าข้างตัวเองใช่ไหม ธรรมะพุทธศาสนาดีไหม? ดี.. อยากปฏิบัติไหม? อยาก.. แล้วไปปฏิบัติไหม? ไป.. ไปปฏิบัติ ๒ วัน กลับแล้ว มันลำบากมันลำบาก นี่กิเลสมันหลอกอย่างนี้

แต่เราก็รู้มันเป็นความจริง ถ้าเราก็รู้มันเป็นความจริง มันเป็นความดีใช่ไหม แล้วความดี เพราะเราจะต่อสู้กับมัน เราจะขัดขืนมัน เราจะพยายามตั้งใจมันเห็นใหม่ นี่ทุกข์มันเกิดตรงนี้ไง ทุกข์มันเกิดเพราะเราต้องแลกมาด้วยความเพียรของเราไง เราต้องมีสติสัมปชัญญะของเรา ความดีอย่างนี้เรามองเห็นไม่ได้ไง

คนจะพูดมาก เมื่อก่อนเป็นคนโทสจริต เป็นคนใจเหี้ยมเยาะ เป็นนักการพนัน เดี่ยวนี้เลิกหมดแล้ว เดี่ยวนี้เป็นคนดีหมดแล้ว โอ้ เราก็ตื่นเต้นนะ ดึกกับช่วงมันเห็นง่ายๆ แต่ความดีที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป จากจิตปกติ จากจิตปกติจะเปลี่ยนเป็นสมาธิ จะเกิดปัญญา เกิดวิปัสสนาญาณ มันรู้ได้อย่างไร มันรู้ไม่ได้ เพราะคนรู้จริงมันมีน้อย พอคนรู้จริงมันมีน้อย เราเห็นกิริยาภายนอก เราก็เชื่อถือศรัทธากันไปแล้ว ว่าสิ่งนี้เป็นความจริง สิ่งนี้เป็นความจริง นี่โดนล้วงกระเป๋าคือหมดเลย

หลวงตาบอกว่าโดนล้วงดับนะ ดับรักษาไว้ให้ดี ดับอยู่ในร่างกายเรา หัวใจของเราอยู่ในร่างกายของเราแท้ๆ เลย ทำไมเราไปเชื่อถือศรัทธาของเขา เขาโดนล้วงหมดเลย แต่ถ้าเราพิสูจน์ของเราละ คิดเป็นอย่างไร สมาธิเป็นอย่างไร ปัญญาเป็นอย่างไร ทุกคนจะล้วงดับเราไม่ได้เลย เพราะในดับ ในปอดของเราเนี่ย มันมีปัญหาความรู้จริงของเรา คุณดูแลควบคุมมันไว้

เพราะเขาพูดผิดจากสัจจะความจริงอันนี้ไป นั่นคือการโกหกทั้งหมด มันไม่เป็นความจริง เพราะเหตุใด ไม่เป็นความจริงเพราะเราได้สัมผัสมันแล้วไง เราได้สัมผัสกลิ่นของเรา ได้สัมผัสรสของอาหารมาแล้ว รสอร่อย รสขม รสเปรี้ยวอย่างไร เรารู้หมดแล้ว เขาพูดตรงข้ามกับเรา เราเชื่อเขาได้ไหม จิตใจนี้ปัจเจกตั้ง สันติภูมิจิต จิตได้สัมผัส จิตได้รับรู้อยู่แล้วนี่ จิตมันสัมผัส สมาธิเป็นอย่างไร ปัญญาเป็นอย่างไร แล้วปัญญาที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันนี้ปัญญาของใคร

ปัญญาอย่างนี้ นักวิทยาศาสตร์เขาคิดขึ้นมา แล้วเขียนโปรแกรมเข้าไปยัดไว้ในคอมพิวเตอร์ คีย์เท่าไร มันก็ออกมา มันดีกว่าเรามาก ไม่มีความผิดพลาดเลย แล้วอย่างนี้ มันมีประโยชน์อะไรกับโลก มันมีประโยชน์ทางหน้าที่การงานนะ แต่ไม่มีประโยชน์กับความ สุข ความทุกข์ เพราะมันไม่มีชีวิต มันไม่รับรู้สิ่งใดๆ กับเรา แต่ขณะที่ปัญญาของเราเกิดขึ้นมานี้ มันได้ถอดถอน มันได้ตำราก

ความตำรากออกมาเห็นใหม่ ความดีที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป พอความดีที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป คูสิ คิด สมาธิ ปัญญา ใจใหม่ มันมีสมาธิ มีปัญญา แล้วจะมีสติ มีปัญญา ทำไมต้องมีสติ ต้องมีมหาสติ ต้องมีมหาปัญญาละ แล้วมหาปัญญากับปัญญาอะไรรองรับมัน สติกับมหาสติอะไรรองรับมัน สติเรายังฝึกแทบเป็นแทบตายกว่าจะมีสติยับยั้งความคิดของเรา แล้ว

พอกิเลสมันละเอียดเข้าไป พอกิเลสมันละเอียดเข้าไป มันต้องเป็นมหาสติ มหาปัญญา แล้วมหาสติปัญญาเราจะดูแลรักษามันอย่างไร นี่ไงมันต้องลงทุนลงแรง เราจะใช้ชีวิตปกติอย่างนี้ไม่ได้

ครูบาอาจารย์ของเรา ถ้าปัญญามันหมุนแล้วจะอยู่กับใครไม่ได้เลย มันเสียเวลา ขณะเราพูดคุยกับเขา มันก็ทำให้เราเสียเวลา

หลวงตาท่านพูดประจำ เหมือนคนเขียนหนังสือ จะพูดคุยกับหนังสือ มือก็เขียนหนังสือ ไปไม่ได้แล้ว ปัญญาที่มันหมุนอยู่นี้ มันจะไม่มีเวลาพูดคุยกับใครเลย ไม่มีปัญญา จะรับรู้ความรู้สึกของใครเลย มหาสติ มหาปัญญา มันต้องขนาดว่าอยู่กับใครไม่ได้เลย ถ้าเป็นมหาสติ มหาปัญญา

แต่ในเมื่อเราอยู่กับโลก เรายังมีความสัมผัสอยู่ เรายังมีการกระทบกระทั่งกันอยู่นี้ มันถึงต้องเห็นใหม่ เวลาคนพูด นักปฏิบัติทุกคนนะ พระปฏิบัติมันไม่จริงนี่หว่า ถ้าจริง ต้องปฏิบัติอยู่แต่ในเมืองสี หนีมาทำไม นี่ไม่จริง ต้องหนีเข้าไปอยู่ในป่า ขณะหนีเข้าไป อยู่ป่านะ อยู่ในเมือง เวลาปฏิบัติมันมีกระทบกระทั่งกันนะ มันก็มีความรับรู้ของมัน มันก็มีสิ่งใดต้องแก้ไขของมัน

แต่เวลาไปอยู่คนเดียวนะ มันยิ่งกว่านั้นอีก เพราะอยู่คนเดียวไปอยู่ในที่มืด ไปอยู่ที่ต่างๆ คนเข้าไปที่มืดบ๊ีบ กลัวผีทันทีเลย คนไปอยู่คนเดียววิตกกังวลทันทีเลย คนเราอยู่ด้วยกัน ๒-๓ คน ขึ้นไปมันยังอุ่นใจนะ คนเรามันพลัดพรากออกไปอยู่คนเดียวสติความคิดมันจะเกิดขึ้นมา คนไปอยู่คนเดียวนี้กว่าอยู่คนเดียวแล้วจะไม่มีสิ่งใดๆ มากระทบ มันยิ่งกว่ากระทบอีก เพราะอยู่คนเดียวความคิดมันจะขึ้นมาในหัวใจมากมาย มหาศาลเลย

นี่ก็เหมือนกัน พอไปอยู่คนเดียวนี้ มันขึ้นมากมายมหาศาลขนาดไหน แต่มันมีสติปัญญาที่จะต่อสู้กับมันซะใหม่ เพราะมันมีมหาสติ มันมีแต่สติ มีสมาธิ มันมีปัญญา พอไม่มีมหาสติ มหาสติมันดีกว่าสติ มหาปัญญามันดีกว่าปัญญาปกติเรา ปัญญาภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป ความดีที่ละเอียดขึ้นไปใครเปรียบเทียบได้ เวลาดีกับชั่วนี้เห็นนะ

โหย.. คนเล่นการพนัน คนกินเหล้าเมา ยา เดียวนี้เลิกหมดเลย โอ้โฮ! เดียวนี้เป็นคนดีหมดเลย มันก็ดีลงนรก มันจะดีอะไรล่ะ มันดีแต่หัวตอ ไม่ทำอะไรเลย เอ่อ.. หัวตอ มันไม่กินเหล้านะ หัวตอ มันไม่เล่นการพนันด้วย แล้วไม่เล่นการพนัน แล้วมันมีประโยชน์อะไรขึ้นมา ถ้าเราไม่ทำคุณงามความดีมากขึ้นไป

พอความดีมากขึ้นไปบีบ กระทบแล้วนะ พวกไปวัด พวกปฏิบัติ เป็นพวกที่มีปัญหา เราอยู่บ้านไม่มีปัญหา นี่กิเลสมันทิ่มมันแทงตลอด แม้แต่ความประพฤติปฏิบัติของเรา กิเลสมันก็ทิ่ม มันก็แทง ถ้ามันจะเป็นคุณงามความดีขึ้นมา มันก็พยายามเหนี่ยวรั้ง กิเลสมันเหนี่ยวรั้ง แล้วกิเลสมันเป็นกับเรา

หลวงตา ครูบาอาจารย์ท่านบอกเลย กิเลสนี้น่ากลัวนัก สิ่งต่างๆ กิเลสของเราเนี่ย ความคิดเห็นของเราน่ากลัวนัก น่ากลัวนะกิเลสตัดหาความทะยานอยากของเรา คิดดีขนาดไหนนะ มันคิดดีได้ชั่วคราว เดียวมันจะไปหักรวบยอดให้เราพลิกกลับมา เราถึงต้องรักษาสติของเรา รักษาปัญญาของเรา แล้วต้องมีความจริงใจของเรา แล้วถ้ามันจะหักกลับมาเห็น ไหมมันหักกลับมาจะ

ถ้าไม่หักกลับมา คุณพระในพระพุทธศาสนา ทุกคนบวชพระแล้วปฏิบัติ ทุกคนชอบทั้งนั้น แล้วก็อยากบวช อยากปฏิบัติให้พ้นเป็นพระอรหันต์ ลีนกิเลสไป แล้วมันไปได้ก็องค์ มันไปๆ แล้วพอถึงข้างบนมันหักนะ กิเลสของเรามันหัก มันแบบว่ากรรมฐาน ม้วนเสื่อ

นี่ก็เหมือนกัน จิตใจของเรานี้มันเจริญแล้วก็เสื่อม เจริญแล้วก็เสื่อม เหตุการณ์อย่างนี้มันมีเป็นธรรมดา จิตใจของพวกเราโตขึ้นมาเนี่ย เราจะมีอุปสรรค มีวิกฤตในชีวิตมาทุกๆ คน มากหรือน้อย การประพฤติปฏิบัติมันก็มีวิกฤตของมันเป็นธรรมดา วิกฤตนี้เป็นนามธรรมนะ เวลาดีมันก็ดีใจหายเลย เวลามันร้ายมันก็ร้ายใจหาย ร้ายกับเราเอง ความคิดเราเอง กิเลสเราเอง เวลาดีก็ดีใจหายเลย โอ้โฮ ราบเรียบ ทางนี้ปุ่พรมเลย เวลามันร้ายขึ้นมา มันหักเราเลย จนตรอกจนมุมเลยเห็นไหม

อย่างนี้เราต้องคิด เราต้องหาทางออกของเราเพื่อต่อสู้กับมัน แล้วมันชนะไปเรื่อย เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ ครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติมาจะเผชิญภาวะแบบนี้มา แล้วเวลาผู้ปฏิบัติ เราถึงต้องต่อสู้กับเรา มีจุดยืนกับเรา เพื่อจะเอาชนะเราเพื่อประโยชน์กับเรา

นักปฏิบัติตามความเป็นจริง ความดีๆ กว้านี้ไปเรื่อยๆ ดีถึงที่สุด จนพ้นดีและชั่ว นี่คือ
เป้าหมายของเรา เอวัง